

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 8 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/SCP1342V3I8Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 8 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳақимов Назар Ҳақимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Ақтамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Воҳидова Комила Абдуллозизовна*
“ЭЛ БАЙРОҒИ” ГАЗЕТАСИ ҲАҚИДА 11-17
- Сулайманов Саламат Арепбаевич*
ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН МУХТОР ВИЛОЯТИДА ҚУРУҚЛИК ВА СУВ ТРАНСПОРТИ: МУАММО
ВА ЕЧИМЛАР (1924-1932 ЙЙ) 18-24
- Раунов Холмамат*
ЎЗБЕКИСТОН ҲУДУДИДА УРАН КОНЛАРИНИ ЎЗЛАШТИРИШ ТАРИХИ 25-32
- Мажидов Анвар Сиражович*
ИМПЕРИЯ МУСТАМЛАКАЧИЛИК СИЁСАТИНИНГ ТУРКИСТОН ТУБ ХАЛҚЛАРИНИНГ
ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ВА ФУҚАРОЛИК АҲВОЛИГА ТАЪСИРИ (СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ
МИСОЛИДА) 33-40
- Begatova Nasiba Xolmurzayevna*
FERMER XO‘JALIKLARI VA KLASSTER TIZIMI UCHUN O‘RTA MA‘LUMOTLI MUTAXASSISLARNI
TAYYORLASH TIZIMIDAGI YUTUQLAR VA MUAMMOLAR (SURXONDARYO VILOYATI
MISOLIDA) 41-48
- Алланазаров Мурот Мирзаевич*
БУХОРО ХАЛҚ СОВЕТ РЕСПУБЛИКАСИ НОЗИРЛАР ШЎРОСИ ВА МИЛЛИЙ РАҲБАР
ХОДИМЛАР ФАОЛИЯТИ ХУСУСИДА 49-54
- Ismoilova Feruza Ibragimovna*
URUSH YILLARIDA XOTIN-QIZLARNING ILM-FAN VA MADANIYAT SOHALARIDAGI
XIZMATLARI 55-59
- Tursunov Xurshid Nasriddinovich*
O‘ZBEKISTONDA MUSTAQILLIK YILLARIDA TARIXCHI KADRLAR TAYYORLASH SOHASI
HUQUQIY ASOSLARINING YARATILISHI 60-64

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Yuldosheva Gulnoza Abdinabiyevna*
THE ROLE OF THE DIGITAL ECONOMY IN MODELING THE FINANCIAL ACTIVITIES OF
ENTERPRISES 65-70
- Oromidinov Muzaffar Pardabayevich*
DIRECTIONS FOR IMPROVING INTERNAL AUDIT IN COMMERCIAL BANKS 71-75
- Худайназарова Дилором Хайруллаевна*
ТЎҒИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ ДОИРАСИДАГИ
РИСКЛАРИНИ СТРАТЕГИК ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 76-84

<i>To'lov Ulug'bek Toshmamatovich, Jo'rayev Sirojiddin Muxiddin o'g'li</i> KO'CHMAS MULKNI SOLIQQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLARDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR	85-92
<i>Xudayberganov Dilshod Tuxtabayevich</i> MINTAQADA XIZMAT TURLARIDAN SAMARALI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	93-98
<i>Turobov Sherzod Alisherovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA UY XO'JALIKLARI TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT SIYOSATI	99-105
<i>Шамсиев Нодир Муратович</i> МЕТОДЫ ОЦЕНКИ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ ПРИ АНАЛИЗЕ РЕЙТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ИХ КАЧЕСТВЕННОЕ ОПИСАНИЕ	106-110
<i>Zaripova Moxira Zarip qizi</i> AGRAR SOHAGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	111-114
<i>Узайдуллаев Шерзод Шукуруллаевич</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ИННОВАЦИОН ИНФРАТУЗИЛМАНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ОМИЛЛАРИ	115-121
<i>Atabayeva Karomat Rajabovna, Rajabova Maftuna Farhod qizi</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINING RIVOJLANISHI VA TAHLILI	122-127
<i>Жумаева Мухлиса Абдуғани қизи</i> МАМЛАКАТДА АЁЛЛАР ТАДБИРКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	128-137
<i>Камалов Акмал Сайдакбарович, Саматов Ғаффор Аллақулович</i> ГЕОИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАР ШАРОИТИДА ТРАНСПОРТ ЛОЙИҲАЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШГА БЎЛГАН ЁНДАШУВЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИ	138-150
<i>Мамадиёров Олимжон Умарович</i> ОЗИҚ-ОВҚАТ ХАВФСИЗЛИГИ ТАЪМИНЛАШ НАЗАРИЯЛАРИ ЭВОЛЮЦИЯСИ.....	151-158
<i>Раббимов Жаҳонгир Эшбоевич</i> ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА ОПЕРАЦИОН РИСКЛАРНИНГ МОҲИЯТИ, УЛАРНИНГ ЮЗАГА КЕЛИШ САБАБЛАРИ	159-164
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ	165-174

Гадоев Сўҳроб Жумакулович
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ КРЕДИТИНИНГ ТАЪМИНОТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
ЙЎЛЛАРИ 175-181

Бекжанов Дилмурод Йўлдашович
ЭМПИРИК ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ АСОСИДА ТУРИСТИК ДЕСТИНАЦИОН
МЕНЕЖМЕНТ ЖАРАЁНИ ИШТИРОКЧИЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ 182-193

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Boydadayev Abdurroхmon Tolibjon o'g'li
SHARQ VA G'ARB IRRATSIONAL FALSAFASIDA PANTEISTIK QARASHLARNING QIYOSIY
TAHLILI (J.RUMIY VA F.NITSSHE FALSAFASI MISOLIDA) 194-200

Xayridinov Abbosxon Anvarovich
GLOBALLASHUV JARAYONIDA MA'NAVIY MA'RIFIY INQIROZLARNING OLDINI OLISHDA
MARKAZIY OSIYO QADRIYATLARINI YUKSALTIRISH ISTIQBOLLARI 201-205

Quramboyev Alisher Maxsudovich
TEMURIYLAR DAVRIDA IJTIMOY ADOLAT TAMOYILLARINING AMAL QILISHI 206-211

Jo'rayev Alisher Tulqinboyevich
JAMIYAT MILLIY ASOSLARINI MUSTAHKAMLASH – DAVLATNING USTUVOR
MAQSADI..... 212-217

Turabova Sevara Kattaqulovna
ILMIY VAHS FENOMENINING MANTIQUIY- GNOSEOLOGIK MAQOMINI O'RGANISHDA
KONSEPTUAL-METODOLOGIK YONDOSHUV 218-224

Пардаева Марҳабо Давлатовна
АЛИШЕР НАВОЙ АСАРЛАРИДА ИЛМГА ОИД ҚАРАШЛАРИНИНГ НАҚШБАНДИЯ
ҲОЯЛАРИ БИЛАН УЙҒУНЛИГИ 225-233

Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich
NIKON MUNOSABATLARINING TADRIJIY RIVOJLANISHI 234-240

Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna
DINIY MANBALARDA GO'ZALLIK TO'G'RISIDAGI FALSAFIY QARASHLAR 241-246

Юсупова Феруза Зойировна
АХЛОҚИЙ ИДЕАЛ – ЁШЛАР МАЪНАВИЙ ЮКСАЛИШИНING МЕЗОНИ 247-251

Teshaboev Muhiddin Marifovich
IJTIMOIY ADOLATNI TA'MINLASHNING PRINSIPIAL MASALALARI 252-257

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Soatova Nodira Isomitdinovna</i> LIRO-EPIK ASARLARDA POETIK FIKRNING BADIY IFODASI	258-265
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR LINGVOMADANIY BIRLIK SIFATIDA	266-269
<i>Yusupova Omina Muhammadzoir kizi</i> DIFFERENT CLASSIFICATION OF FAIRYTALE DISCOURSE IN WORLD AND UZBEK FOLKLORE	270-276
<i>Бозорова Хулкар Одинакуловна</i> РУССКИЙ ЯЗЫК КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОДЕРЖАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ	277-282
<i>Matyakubov Oybek Quralbayevich</i> KOGNITIV TILSHUNOSLIKDA «KONSEPT» TUSHUNCHASI	283-288
<i>Фатуллаева Камола Рахматуллаевна</i> ТЕРМИНЛАРНИНГ БЕЛГИЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ТАСНИФИ	289-293
<i>Karimjonova Shahlo Ravshanjonovna</i> O'ZBEK TILIDA KAUZATIV FE'LLARNING YASALISH USULLARI	294-299
<i>Xamzayev Otaxon Erkinovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KASB-HUNARGA OIDMAQOLLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	300-305

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В СНГ	306-310
<i>Сафоева Садокат Мусоевна</i> ЭКОСИСТЕМА СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ РОЛЕЙ ЗАИНТЕРЕСОВАННЫХ СТОРОН В КОНТЕКСТЕ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА	311-320
<i>Абдуллаева Маликабону Эркин қизи</i> ХАЛҚ ТАЪЛИМИ СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШГА ОИД АЙРИМ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИНИНГ ҚИЁСИЙ ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ	321-330

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

<i>Zoirova Lola Xamidovna</i> TIBBIYOT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA "INSON ORGANIZMINING RADIATSIYAGA SEZGIRLIGI" MAVZUSINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN	
---	--

FOYDALANISH	331-336
<i>Ibragimov A'lamjon Amrilloevich</i> KOGNITIV SIFATLARNING UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI (MAKTAB PEDAGOG XODIMLARI MISOLIDA)	337-343
<i>Madaminov Azimbek Egamberganovich, Xalillayev O'ktam Sobir o'g'li</i> YOSH GANDBOLCHI DARVOZABONLARNI O'YIN TEXNIKASIGA O'RGATISH	344-349
<i>Fayzullaeva Madina Abdumumin kizi</i> ANALYSIS OF THE POSITIVE IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE MOTIVATION AND KNOWLEDGE OF STUDENTS IN THE DEVELOPMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS	350-355
<i>Джумаева Хулкархан Мухаммаджонова</i> ВНУТРЕННИЕ УГРОЗЫ, НЕГАТИВНО ВЛИЯЮЩИЕ НА ДУХОВНОСТЬ СТУДЕНТОВ..	356-361
<i>Islomova Madina Asqarovna</i> INTEGRATSIYALASHGAN SUN'IY INTELLEKT TOMONIDAN YARATILGAN CHATGPT BOT YORDAMIDA NEMIS TILI O'QITISHNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	362-368
<i>Raxmatova Mexrinov Majitovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY SALOHİYATINI O'RGANISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	369-373
<i>Абдукаюмова Наргиза Райимовна</i> ЮҚОРИ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ МАДАНИЙ-ИНТЕЛЛЕКТУАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ДИДАКТИК ШАРТЛАРИ	374-384
<i>Norboyev Farxod Chorshanbiyevich</i> KREATIVLIK VA INNOVATSIYA BORASIDA ZAMONAVIY NAZARIYALAR	385-390
<i>Borasheva Aybolgan</i> EXPLORING JAMES MCCROSKEY'S RESEARCH ON WILLINGNESS TO COMMUNICATE IN L1 CONTEXTS: IMPLICATIONS FOR LANGUAGE TEACHING AND LEARNING	391-398
<i>Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna</i> KOGNITIV TADQIQOTLARNING FANLARARO TUSHUNCHA SIFATIDAGI MOHIYATI VA MANTIQUIY TAHLILI	399-409
<i>Boboraximov Sanjar Malikjanovich</i> MAKTABDA O'QUVCHILARNI JISMONIY TARBIYALASHNING ZARURATI VA UNGA QO'YILADIGAN TALABLAR	410-414
<i>Salimova Shahlo Sayfulloyevna</i> XAVFSIZ TA'LIM MUHITI MONITORINGINING AHAMIYATI	415-421

<i>Sayfiddinova Jamila Ziyodulla qizi</i> METHODOLOGY FOR THE DEVELOPMENT OF LOGICAL REASONING IN PRIMARY SCHOOL PUPILS	422-427
<i>Xamroyev Samijon Salimovich</i> SPORT TO‘GARAKLARI ORQALI TALABALARNING JISMONIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH KOMPONENTLARI	428-433
<i>Kattaeva Feruza Shakirovna</i> DEVELOPING STUDENTS SOCIO-CULTURAL COMPETENCE BY USING SOCIO CULTURAL DISCOURSE ANALYSIS METHOD	434-441
<i>G‘ofurov Azizbek Umarjonovich</i> BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA FANI O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	442-447
<i>Abduraximova Umida Shuxratovna</i> BO‘LAJAK TARJIMONLARNING LINGVOMADANIY VA KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	448-454
<i>Obidova Gulmira Kuzibaevna</i> INGLIZ TILINI O‘RGANISH JARAYONIDA TEXNIKA TA‘LIM YO‘NALISHI TALABALARIDA EKOLOGIK MADANIYAT ASOSLARINI SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR VA INTERAKTIV METODLAR	455-460
<i>Axmadaliyeva Xosiyatposhsho Abduxayotovna</i> PROFESSINAL TA‘LIM YO‘NALISHLARIDA TAHSIL OLAYOTGAN O‘QUVCHILARNING INGLIZ TILIDAN KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI AUTENTIK MATERIALLAR ORQALI TAKOMILLASHTIRISH	461-469

13.00.00- Педагогика фанлари

Madaminov Azimbek Egamberganovich
UrDU Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi
kafedrasi o'qituvchisi

Xalillayev O'ktam Sobir o'g'li
Urganch davlat universiteti Jismoniy
madaniyat fakulteti talabasi
E-mail: uktam.xalillayev@mail.ru

YOSH GANDBOLCHI DARVOZABONLARNI O'YIN TEXNIKASIGA O'RGATISH

Annotatsiya. Ushbu maqolada yosh ganbolchilarni tayyorlashning zamonaviy pedagogik jarayonlari haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, ganbolchi darvozabonlarni o'yin texnikasiga o'rgatish masalalari ham yoritilgan.

Kalit so'zlar. Gandbol, o'yin, darvozabon, jismoniy, harakat, himoya, hujum, to'p, sakrash, mashg'ulot, texnika, maydon.

Madaminov Azimbek Egamberganovich
Teacher of the Department of Physical Culture
Theory and Methodology of UrSU

Khalillayev Uktam Sobir ugli
Student of the Faculty of Physical Culture
of Urganch State University

TRAINING YOUNG HANDBALL GOALKEEPERS ON GAME TECHNIQUES

Abstract. It is considered about the modern pedagogical processes of preparing young handball players in this article. Also, the issues of training handball goalkeepers in game technique were covered.

Keywords. handball, game, goalkeeper, physical, action, protection, attack, ball, jumping, activity, technique, field.

Мадаминов Азимбек Эгамберганович
преподаватель кафедры теории и методики
физической культуры УрГУ

Халиллаев Уктам Собир угли
Студентка факультета физической культуры
Ургенчского государственного университета

ОБУЧЕНИЕ МЕТОДАМ ИГРЫ ЮНЫХ ГАНДБОЛЬНЫХ ВРАТАРЕЙ

Аннотация. В данной статье рассматриваются современные педагогические процессы подготовки юных гандболистов. Также освещаются вопросы обучения гандбольных вратарей технике игры.

Ключевые слова. Гандбол, игра, вратарь, физический, движение, защита, атака, мяч, прыжок, тренировка, техника, поле.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I8Y2023N49>

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-5924-son farmoniga asosan O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi qabul qilindi [1]. Bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri — bolalar sporti murabbiylarini tayyorlash sifatini oshirish, ularning kasbiy pedagogik malakasini shakllantirish va mavjud kadrlarni qayta tayyorlashdan iboratdir. Sportning barcha turlari kabi gandbol o'yinida ham o'zaro raqobatning keskinlashuvi va natijalrning uzluksiz o'sib borishi katta imkoniyatlarga ega bo'lgan yosh iste'dodli hamda raqobatbardosh gandbol o'yinchilarini tayyorlash zaruriyatini kuchaytirmoqda. Bu, pirovardida, gandbol sport turi bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayoniga alohida e'tibor qaratishni hamda shu tizimlar mexanizmini qayta ko'rib chiqish va zamon talablari asosida shakllantirish kerakligini talab etadi. Bu holat shu sohada faoliyat ko'rsatayotgan pedagog-murabbiylar zimmasiga juda katta mas'uliyatli ishlarni yuklaydiki, ular gandbol sporti bo'yicha o'yinchilarni tayyorlash jarayonida ularning texnik va taktik tayyorgarliklariga alohida e'tibor berishlari zarur.

To'pni darvozaga kiritmaslik va qarshi hujumni uyushtirish – darvozabon o'yin faoliyatining asosiy vazifalari ana shulardan iborat. Darvozabonning o'yin texnikasi himoya texnikasi va hujum texnikasiga bo'linadi. Gandbol darvozaboni texnikasining usullari futbol, xokkey, suv polosidagi darvozabonning o'yiniga o'xshamaydi. Uning texnikasi mutlaqo o'ziga xos, u mumkin bo'lgan barcha harakatlarni o'z ichiga oladi [6] (2.3-jadval).

1-jadval

Darvozabonning himoyadagi o'yin texnikasi tasnifi

Usullar guruhi						
Harakatlanishlar		To'pni egallashga qarshilik ko'rsatish				
Yurish	Sakrash	Bir oyoq bilan	Ikki oyoq bilan	Gavda bilan	Ikki qo'l bilan	Bir qo'l bilan
Yugurish						
<i>Usullarni bajarish yo'li</i>						
Odatda, juftlama qadam bilan	Yuqoriga, oldinga, yon tomonga	Siltash, katta qadam tashlash shpagat	Sapchib oldinga, birlashti-rib	-	Pastdan, yuqoridan, yon tomondan	Pastdan, yuqoridan, yon tomondan
<i>Turi</i>						
-		To'pni yo'naltirib, yo'naltirmay urib chiqarish				
<i>Bajarish sharoitlari</i>						
Yuzma-yuz, yonlama, orqasi bilan turib	Joyidan yugurib kelib	Joyida va siljib yurib, baland, past va o'rtacha uchayotgan uzoq va yaqin masofadan, to'g'ri va sapchigan trayektoriya bo'ylab				

Darvozabonning asosiy harakatlari – vaziyatni tanlash uchun darvozada bir maromda harakatlanish, tezkor harakatlanishlar, sakrashlar, otilish va katta qadamlar bilan tashlanishlar, tezlanishlar, aldamchi harakatlar va to'pni tutib qolish, ilib olish va uzatish kabilardan iborat.

Darvozabonning himoyadagi o'yin texnikasi. Darvozabonning darvozadagi **asosiy turishi** alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u to'pni qaytarishga tayyorlikni ta'minlaydi. Darvozani himoya qilar ekan, darvozabon uchib kelayotgan to'pga sekundning ulushlariga teng vaqt ichida reaksiya ko'rsatishi kerak bo'ladi. Buning uchun u uchib kelayotgan to'pni oyog'i va qo'lining tezkor harakati bilan qaytarishi, gavdasini to'p zarbiga tutib berishi lozim. Shuning uchun darvozabonning tayyorgarligini ifodalovchi asosiy turishi maydon o'yinchisining himoyadagi asosiy turishdan farq qiladi.

Darvozabonning *asosiy turishi* – 160-170° burchak ostida bukilgan oyoqlarni bir-biridan 20-40 sm masofada joylashtirib turishdir. Tana og'irligi ikkala oyoqqa teng taqsimlangan, asosan oyoq kaftlarining old qismiga tayaniladi, qo'llar bir oz bukilib, ikki tomonga yozilgan, qo'l kaftlari oldinga qaratilgan.

Chekka vaziyatdan uchib kelayotgan to'pni qaytarish uchun darvozabon oyoqlarini rostlab, asosiy turish holatini egallaydi, tana og'irligini ko'proq darvoza ustuniga yaqin oyoqqa ishlaydi, ustunga yaqin qo'li yuqoriga ko'tarilgan, bir oz bukilgan bo'lishi lozim.

Hujumchi zarba berishga yo'nalganda, darvozabonning butun tanasi taranglashadi. Buning uchun u oyoq uchlariga ko'tarilib, gavdasini bir oz oldinga chiqaradi. Ayrim tajribali darvozabonlar to'pni kutish asnosida tana og'irligini tez-tez bir oyoqdan ikkinchisiga o'tkazib turadilar, shunda ular har bir lahzada tananing istalgan qismi bilan to'pni qaytarishga tayyor bo'ladilar.

Harakatlanishlar. Darvozabonning maydonda va darvozabon maydonchasida **yurishi** hamda **yugurishi** boshqa maydon o'yinchilariniki kabi bo'ladi. Darvozada esa uning harakatlari juda o'ziga xos.

Avvalo, darvozabon darvozasi yuzasining imkon qadar kattaroq qismini to'sib turadigan vaziyatni egallaydi. Buning uchun u ustunlar orasida bir necha usullarda juftlama qadamlar bilan harakatlanib turadi: to'g'ri chiziq bo'ylab orqaga-darvoza ichiga tisariladi va yana tasavvuridagi yoysimon chiziq bo'ylab oldinga, darvoza chizig'idan 1 m masofagacha chiqadi [6] (2.21-rasm).

1-rasm. Darvozabonning yoysimon chiziq bo'ylab darvoza oldidagi harakatlanishlari

Agar to'p tutgan o'yinchi o'ng tomonga harakatlansa, yoki to'p o'sha tomon uchsa, darvozabon asosiy turishga rioya qilgan holda o'ng tomon bir necha qadam tashlaydi. Agar to'p

maydonchanning bir tomonidan ikkinchisiga uchib o'tsa, darvozabon bir necha qadam tashlab, zarbani kutgancha yana qulay vaziyatni egallaydi.

Darvoza ichida vaziyat tanlash uchun juftlama qadamlar bilan harakatlanib turar ekan, doimiy tayyorgarlik holati darvozabonni tayanchni yo'qotmaslikka undaydi. Agar to'p darvozadan uzoqda o'ynalayotgan bo'lsa, darvozabon yon tomonga katta qadam tashlaydi. Agar darvozani ishg'ol qilish xavfi tug'ilsa, u qisqa juftlama qadamlar bilan harakatlanib, iloji boricha tezroq ikki tayanchli holatni egallashga intiladi.

Sakrashlar – darvozabonning majburiy harakatlanish usuli, murakkab o'yin vaziyatlarida u to'p oldiga tezroq etib kelishi uchun shu vositadan foydalanadi. Bunda u ikkala oyog'i bilan ham, ko'pincha bir oyog'i bilan itarilishga majbur bo'ladi. Darvoza tomon uchayotgan to'pni tutib olish uchun darvozabon aksariyat hollarda yon tomonlarga sakrashlarni amalga oshiradi.

Qarshilik ko'rsatish va to'pni egallash. To'pni tutib qolish – darvozabonga hujumchi tashlaganidan keyin darvozaga uchib kelayotgan to'pning yo'nalishini o'zgartirish imkonini beruvchi usul. Bu usulni bir yoki ikki qo'l bilan, bir yoki ikki oyoq, gavda bilan bajarish mumkin. Tizzalar sathida yoki undan pastroqdan uchib kelayotgan to'plar oyoq bilan tutib qolinadi, to'g'ri darvozabonning o'ziga qarab uchib kelayotgan to'pni esa gavda yoki ikki qo'l bilan tutib qolish mumkin.

To'p bilan uchrashganda qo'li qanday holatda bo'lishiga qarab darvozabon to'pni bir qo'li bilan ham tutib qolish imkoniga ega.

Usul turgan joyida yoki harakatlanish bilan, ko'pincha to'pning uchish yo'nalishiga perpendekulyar tomonga sakrash bilan amalga oshiriladi. To'pdan uzoqdagi oyog'i bilan itarilib, yaqindagi oyog'ini harakatlanayotgan tomoniga siltaydi, shu tariqa harakatlanish tezligini oshiradi. Bunda tajribali darvozabonlar to'pni qaysi tomonga yo'naltirishni mo'ljallaganiga qarab pronatsiyalovchi yoki supinatsiyalovchi harakatlarni amalga oshiradilar. To'pni maydoncha sirtiga qaytarish uchun darvozabon pronatsiyalovchi harakat qiladi, darvoza orqasiga o'tkazib yuborish uchun esa supinatsiyalovchi harakatni bajaradi.

Osma trayektoriya bo'ylab orqasiga tushayotgan to'pni tutib qolish uchun darvozabon quyidagicha harakatlanadi. U taxminan 90° ga burilib, uchayotgan to'p ortidan katta qadam tashlaydi va sakrab, uni bir qo'lining panjasi yoki mushti bilan urib yuboradi. Ba'zan mayda qadamlar bilan orqaga tisarilishga to'g'ri keladi, ammo bu unchalik samarali emas.

Agar to'p to'g'ri darvozabonga qarab yoki uning yaqiniga uchayotgan bo'lsa, uni ikki qo'l bilan tutib qolish mumkin; qo'llar yuqoridan, pastdan, yon tomondan harakatlanadi.

Darvozabon to'pni yuqoridan yoki yon tomondan qabul qilganda, uning yo'lini panjalarini birlashtirgan holda oldinga qaratib ochilgan kaftlari bilan to'sadi, pastdan uchayotgan to'p pastga rostlanib tarang tutilgan qo'llarning istalgan qismi bilan qabul qilinadi.

Darvozaning pastki qismiga uchayotgan to'plarni darvozabon oyoqlari bilan tutib qoladi. To'pni *bir oyoq bilan* bir necha usulda tutib qolish mumkin: siltab, katta qadam tashlab, shpagat bilan.

Oyoqni *siltashda* darvozabon harakatni sonini ko'tarishdan boshlaydi, boldir bir oz ortda qoladi. Ayni vaqtda u ikkinchi oyog'i bilan o'sha tomonga qarab itariladi. Gavda bunda vertikal holatini saqlashi kerak. Ko'pincha darvozabonlar oyoqlarini siltab baland uchayotgan to'pni ham tutib qoladilar. Buning uchun yaxshi rivojlangan egiluvchanlik va harakatlar tezkorligi uyg'unlashgan bo'lishi zarur.

To'pni *katta qadam tashlab* tutib qolish tez-tez ko'zga tashlanadi. Sportchi to'pning yo'lini to'sish uchun oyog'ini tezlikda maydonchaga qo'yadi. Bunda boldir maydoncha sirtiga nisbatan deyarli perpendekulyar holatda, oyoq kafti to'pning uchish yo'nalishiga perpendikulyar holda burilgan. Darvozabon to'pni oyoq kafti yoki boldirning istalgan qismi bilan qabul qiladi. Odatda bir yoki ikkala qo'l oyoqdan sapchigan to'pni qaytarish uchun tayyor turadi.

Shpagatni qo'llash darvozaning pastki burchaklariga uchib kelayotgan to'plarni tutib qolish imkonini beradi. Darvozabon rostlangan oyog'ining istalgan qismi bilan to'pni qaytaradi. Ayol darvozabonlar egiluvchanroq bo'lganlari uchun shpagatni juda tez bajaradilar. Erkaklar to'pni ko'pincha bir tizzalariga tayanib yarim shpagat qilgan holda tutib qoladilar, keyin esa orqalariga dumalaydilar.

Agar darvozabonlar shpagatga o'tirib, oyoqlari bilan to'pni tutib qolmasalar, uni bir yoki ikkala qo'llari bilan tutishga harakat qiladilar. Bundan tashqari, mazkur usul darvozani o'z gavdalari bilan to'sib, o'zlarini zarbaga tutib berishlari uchun imkon yaratadi.

Pastdan uchayotgan to'pni darvozabon ikki oyog'i bilan to'xtatish uchun oyoq kaftlarini birlashtiradi, rostlangan oyoqlarida oldinga irg'ib, to'pni qarama-qarshi tomonga yo'naltiradi. Irg'ish maydoncha sirti bo'ylab 1 m.gacha masofaga amalga oshiriladi. Ko'pincha darvozabon har xil usulda yiqilib, to'pning yo'lini to'sishga majbur bo'ladi. Darvozabon to'pning uchish yo'nalishini oldindan bilish imkoniyatiga ega bo'lmagan holatda u to'p ro'parasida qo'l va oyoqlarini yozib sakraydi, shu tariqa darvozani to'sib, to'pni tanasining istagan qismiga qabul qiladi.

Ilib olish – bu to'pning darvozaga kirish yo'lini to'sib, albatta, uni egallab olish imkonini beruvchi usuldir. Ilib olish faqat ikki qo'l bilan amalga oshiriladi. Agar to'pning uchish tezligi juda katta bo'lsa, to'pni, yaxshisi, boshqa biror yo'l bilan tutib qolish, masalan, uni musht yoki kaft bilan darvoza ortiga urib yuborish kerak.

Darvozabonning hujumda o'ynash texnikasi. Texnika asoslari “Maydon o'yinchisi texnikasi” bo'limida bayon etilgan. Darvozabon tayanchli holatda bir qo'l bilan yuqoridan va yon tomondan to'p uzatishni egallab olishi zarur. Uning uchun, ayniqsa, to'pni uzoqqa uzatishni o'zlashtirib olish juda muhim. Darvoza zonasidan tashqarida darvozabonning o'ynash usullari xuddi maydon o'yinchisining o'xshash.

Odatda zarbadan keyin to'pni egallagan darvozabon o'z zonasidan qarshi hujum uyushtirishga intiladi. To'pni sherikning qo'lga nafaqat tez, balki aniq uzatish – hozirgina zo'riqqan holatda bo'lgan va raqib bilan yakkama-yakka olishuvdan g'olib bo'lib chiqqan darvozabon uchun katta san'at. Ba'zida darvozabonlar hujumda bevosita maydon o'yinchisi sifatida ishtirok etadilar va bunda jamoa a'zolari bilan mohirona munosabatga kirishadilar.

Адабиётлар/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “O'zbekiston Respublikasida Jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida” Toshkent shahri. PF-5924-son 24 yanvar 2020 yil. (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 25.01.2020 y., 07/20/5924/0081-son).
2. Janusz Czerwinski / Frantisek Taborsky. Basic handball - Methods / Tactics / Technique. European Handball Federation Gutheil-Schoder-Gasse 9 A-1100 Vienna / AUSTRIA 2000 y.

3. Гончарова О.В. Ёш спортчиларнинг жисмоний қобилиятларини ривожлантириш. Ўқув қўлланма. ITA-Press nashriyoti -Т., 2018. 172 б.
4. For coaches, clubs and players. [www. http://dragoerhb.dk/](http://dragoerhb.dk/)
5. Pavlov Sh.K., Abduraxmonov F.A., Akromov J.A. Gandbol. darslik. O'zDJTI 2005 y.
6. Azizov S.S., Qo'l to'pi o'yin darvozobonini tayyorlash metodikasi. Uslubiy qo'llanma. Namangan 2008-y

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 8 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).